

Az orosz gáz fő importőrei az EU-ban: megfelel-e a valóság a politikai sztereotípiáknak?

Yann Caspar

I. Az orosz gáz vége Európában?

Az európai piacra csővezetéken keresztül vagy cseppfolyósított formában érkező orosz gáz importjára nem vonatkoznak ugyanolyan szankciók, mint az olajra, de a tagállamoktól a csökkentést kérik, és politikai nyomásnak vannak kitéve, ha nem tartják be az EU által meghatározott határvonalat. Magyarország esete emblematikus ebből a szempontból. Budapest folyamatosan az EU célkeresztjében van, de más, főként közép- és kelet-európai államokat is bírálják. Az európai energiapolitikát tehát az a kinyilvánított cél jellemzi, hogy csökkentsék az Oroszországtól való függőséget, amelyet az EU autonóm cselekvési képességét fenyegető veszélynek tekintenek, valamint az a szándék, hogy pénzügyi csapást mérjenek Oroszországra azáltal, hogy megfosztják a szénhidrogénexportból származó bevételektől. Ugyanakkor azonban számos tagállam növeli az Oroszországból származó cseppfolyósított földgáz (LNG) behozatalát, anélkül, hogy Brüsszelből ugyanolyan negatív reakciót váltana ki, mint azok az országok, amelyek csővezetéken keresztül importálják az orosz földgázt. Az orosz-ukrán háborúval összefüggésben az orosz cseppfolyósított földgáz importjának növekedése még több kérdést vet fel az EU energiapolitikájának koherenciájával kapcsolatban, mivel ez a folyamat az európai gázkereslet csökkenése és az cseppfolyósított földgáz iránti kereslet visszaesése idején zajlik.

Jozef Sikela cseh kereskedelmi és ipari miniszter 2024. szeptember 9-én európai kollégáihoz intézett levelében felszólította Berlint, Pozsonyt, Budapestet és Bécsset, hogy fokozzák az EU és Oroszország közötti energetikai szétválasztás érdekében tett erőfeszítéseiket: "Nem szabad megengedni, hogy a Kreml által irányított Gazprom és Ukrajna között kötött gáztranzit-megállapodás év végi lejárta után az orosz gáz a hátsó ajtón keresztül jusson be Európába".¹

Ez a fajta követelés része azoknak a stratégiai vágnak és politikai céloknak, amelyek már több mint egy évtizede napirenden vannak, az Ukrajna elleni 2022 februári orosz invázió óta még inkább fokozódtak.² Ráadásul az orosz földgázimport 2022 februárja óta jelentősen visszaesett - az orosz gáz (csővezetékes és LNG) részesedése az EU teljes gázimportjából a 2021-es 45%-ról 2024 első felére 18%-ra csökkent.³ Másrészt **jelenleg nincs jogi kötelezettség a tagállamok számára, hogy megtiltsák maguknak, hogy orosz vállalatoktól földgázt vásároljanak**, mivel az Oroszországból származó gázra nem vonatkozik embargó, mint a tengeri úton szállított kőolajra és a szénre.

A 2024. június 24-én elfogadott tizennegyedik uniós szankciócsomag⁴

¹<https://www.mpo.gov.cz/en/guidepost/for-the-media/press-releases/minister-sikelas-letter-draws-attention-to-an-alternative-import-possibility-in-the-event-of-a-disruption-of-russian-gas-supply-via-ukraine--282876/>

²2012-ben az EU egy sor tervet indított az energiapolitika, az energiahatékonyság, a technológia és az éghajlatváltozás elleni küzdelem összehangolására. Ezt követően 2015-ben az EU létrehozta az energiauniót, amelynek öt fő célkitűzése többek között az energiaimporttól való függőség csökkentése volt, amelyet aztán 2019-ben a Zöld Paktum és a RePowerEU terv, valamint a Fit 55 program továbbvit, amely évi 25-35 milliárd köbméter orosz gáz kiváltását irányozza elő.

³https://commission.europa.eu/news/eu-makes-progress-ensuring-secure-and-affordable-energy-all-2024-09-11_en#:~:text=2%20min%20read-,EU%20makes%20progress%20in%20ensuring%20secure%20and%20affordable%20energy%20for,the%20transition%20towards%20climate%20neutrality

⁴https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401738

azonban az első lépést jelenti az orosz LNG-kereskedelem korlátozása felé, mivel 2025 márciusában hatályba lép az európai kikötőkben történő átrakodás tilalma. Ez a korlátozás tehát az orosz LNG EU-n kívüli reexportját érinti, nem pedig az európai piacra történő behozatalát. A több mint két évvel az Oroszország és Ukrajna közötti háború kitörése után hozott döntést az indokolta, hogy **az orosz LNG-csomópontok jelensége számos európai kikötőben**, nevezetesen a belgiumi Zeebrugge-ban problémás méreteket öltött. 2024 első felében **az ebbe a kikötőbe érkező LNG 53%-a Oroszországból érkezett**, és ennek az orosz LNG-nek 36%-át közvetlenül más célállomásokra küldték.⁵ Ennek csak a fele került be az európai hálózatba, gyakran Németországba⁶, a fennmaradó rész pedig harmadik országokba.

II. Túl nagy a lelkesedés az LNG iránt?

2022 februárja óta számos uniós ország növelte LNG újragázosítási kapacitását. Összességében az EU jelenleg 50,8 milliárd köbméterrel (bcm) több LNG-kapacitással rendelkezik, mint az ukrajnai orosz invázió előtt. Ez a gyors növekedés e terminálok kihasználatlanságához vezetett, és úgy tűnik, kezd kialakulni a felismerés, hogy egyes országok rendelkeznek - és a projektek befejezése után rendelkezni fognak - olyan LNG-terminálokkal, amelyeket nem lehet teljes kapacitással kihasználni.

Ez különösen igaz a jelenlegi európai környezetben, ahol a gázkereslet csökken, a megújuló energiaforrások és az

energiafelhasználás hatékonyságát célzó intézkedések mellett a gazdasági és ipari tevékenység gyenge. Az európai gázfogyasztás például 2023-ban érte el az elmúlt 10 év legalacsonyabb szintjét, majd 2024 első félévében az európai gázfogyasztás éves szinten 5,4%-kal, 232,1 milliárd köbméterre csökkent.⁷ Az EU gázfogyasztása 2024 első felében 3,2%-kal csökkent az előző év azonos időszakához képest.⁸

Ez a csökkenő tendencia az LNG-importra is hatással van. Az Institute for Energy Economics and Financial Analysis (IEEFA) előrejelzése szerint az európai LNG-kereslet idén 11,2%-kal 148 milliárd köbméterre csökken, ami azt jelenti, hogy a kontinens valószínűleg már túl van a csúcsponton az LNG-fogyasztásban. Ezen előrejelzések szerint az LNG-kereslet 2030-ra 93 milliárd köbméterre fog csökkenni. Ráadásul az uniós terminálok átlagos kihasználtsága a 2023 első félévi 62,8%-ról 2024 első félévére 47,2%-ra esik vissza. Spanyolországban a kapacitáskihasználtsági ráta különösen alacsony, 27%-os átlagot mutat 2024 első felében.⁹

Mindez tükröződik az Egyesült Államok és Katar importadataiban, amelyek az idei év első felében csökkentek. Ezzel szemben az **Oroszországból, Norvégiából és Algériából származó behozatal a visszaesés és az LNG-infrastruktúra alacsony kapacitáskihasználtsága ellenére nőtt.**

⁵<https://www.vrt.be/vrtnws/fr/2024/06/24/nouvelles-sanctions-contre-la-russie-le-transit-du-gnl-via-le/>

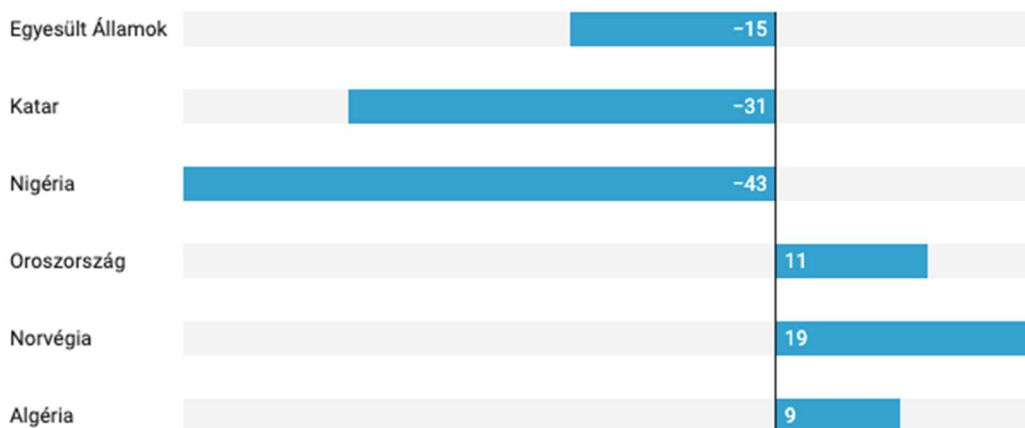
⁶https://www.lemonde.fr/economie/article/2024/08/27/apres-les-sanctions-moins-de-gaz-russe-a-zeebruges-et-dans-les-ports-europeens_6296766_3234.html#:~:text=De%202020%20%C3%A0%202023%2C%20le,en%20direction%20de%20l'Allemagne.

⁷Europe = EU, UK and Turkey in the method used by IEEFA, <https://ieefa.org/european-lng-tracker-september-2024-update#figure11>

⁸<https://ieefa.org/european-lng-tracker-september-2024-update#figure11>

⁹<https://ieefa.org/european-lng-tracker-september-2024-update#figure11>

Az európai LNG-import éves növekedése 2024 első felében, származási ország szerint

Source: IEEFA • Récupérer les données • Créé avec Datawrapper

III. Virágzik az orosz LNG-import

Az orosz cseppfolyósított földgáz újragázosítása és európai piacra történő szállítása tehát továbbra is engedélyezett, és ezt az ágazatot az orosz-ukrán háború fellelendítette, mivel 2022 májusában megszűntek a szállítások a Lengyelországon keresztül Németországot kiszolgáló Jamal-Európa vezetékéből, és az Északi Áramlat 1 és 2 2022. szeptember 26-i szabotázsra arra kényszerítette az EU-t, hogy újragondolja gázellátását. Mivel kétségek merülnek fel az Ukrajnán keresztül történő orosz gáztranzitra vonatkozó szerződés megújításával kapcsolatban, ez a probléma egyre égetőbbé válik, és az LNG, beleértve az orosz LNG-t is, egyre nagyobb szerepet fog játszani az elkövetkező években, még akkor is, ha - mint fentebb említettük - a gázigények csökkenő tendenciát mutatnak.

A szibériai Jamal gázmezőn termelt LNG 80%-át tengeri úton, LNG-hajókon szállítják

Európába.¹⁰ A francia TotalEnergies szintén 20%-os részvényes ebben a szibériai projektben, és az orosz partnerével 2018-ban aláírt hosszú távú szerződés értelmében vállalta, hogy évente 4 millió tonna LNG-t ad el a Jamalból, míg a francia olaj- és gázipari óriás 10%-os részesedéssel rendelkezik az orosz sarkvidéken jelenleg épülő Arctic LNG 2 cseppfolyósító üzemben.¹¹

Az Európába irányuló orosz LNG-behozatal 2024 első felére közzétett adatai ezért nem meglepőek. Az AP amerikai hírügynökség által vizsgált szállítási listán **2024 januárja és júniusa között a TotalEnergies volt az a vállalat, amely a legtöbb orosz LNG-t importálta.** A francia gazdasági és pénzügyminisztérium kénytelen volt igazolni ezeket a számokat, és az AP-nek azt mondta, hogy "a Houthi lázadók támadásai a Szuezi-csatornát használó hajók ellen az LNG-import átrendeződéséhez vezettek - a közeli keleti gázt már nem lehet könnyen Európába szállítani, míg az Északi-sarkvidékről érkező orosz útvonalat ez nem érintette."¹² Valójában más LNG-beszállítókat, köztük az Egyesült Államokat, Angolát, Kamerunt,

¹⁰<https://www.publicsenat.fr/actualites/international/importations-de-gaz-russe-total-exploite-les-failles-des-sanctions-europeennes>

¹¹<https://totalenergies.com/media/news/press-releases/russia-total-signs-definitive-agreements-entry-arctic-lng-2>

¹²<https://fr.euronews.com/business/2024/08/06/forte-hausse-des-importations-francaises-de-gnl-russe>

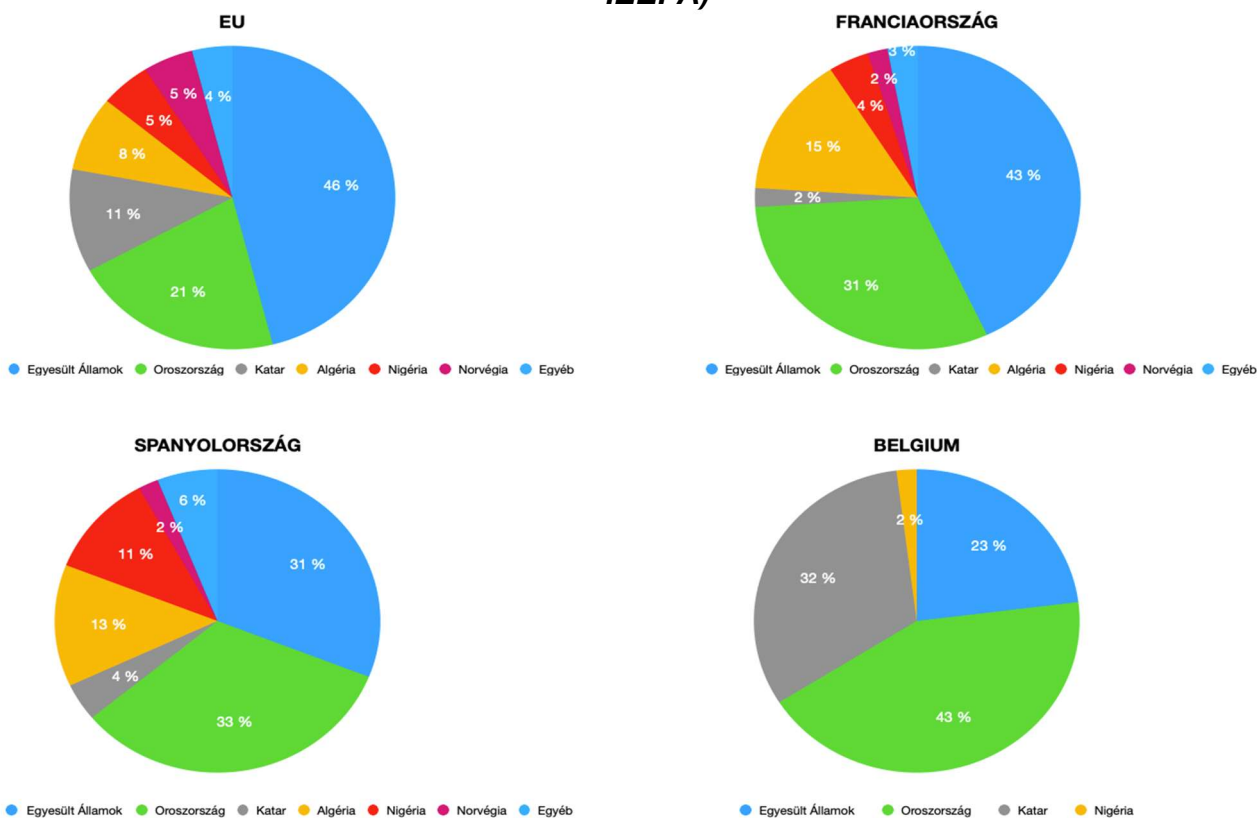
Egyiptomot és Nigériát, amelyek kevesebbet szállítottak Franciaországnak, míg utóbbi többet importált Oroszországból, nem érintették a Vörös-tengeren elkövetett támadások.

Az IEEFA az AP ügynökség által közzétett adatokon kívül a Kpler hajózási nyomkövető cég és az ICIS áruforgalmi adatszolgáltató adatait is felhasználta annak megállapításához, hogy **2024 első félévében Franciaország közel 4,4 milliárd köbméter orosz LNG-t importált, szemben a tavalyi év azonos időszakában 2023-ban importált 2 milliárd köbméterrel, ami 120%-os növekedést jelent.** Franciaország mögött az importált mennyiségek tekintetében Spanyolország és Belgium áll, előbbi 1%-kal növelte, utóbbi pedig 16%-kal csökkentette az orosz LNG importját. **Franciaország és Spanyolország egyben a két olyan**

tagállam is, amely a legnagyobb LNG-import kapacitással rendelkezik Európában, egyenként hét terminállal. Spanyolország 2023-ban megelőzte Franciaországot és Belgiumot, most pedig Franciaország mögött a második helyen áll, de 2024 első felében tovább növelte behozatalát, míg **Európa 2024 első felében 11%-kal növelte az orosz LNG-behozatalt az előző évhez képest.**¹³

Franciaország, Belgium és Spanyolország az Európába irányuló orosz LNG-behozatal 87%-át adja. Spanyolország és Belgium 2024 első felében mennyiségileg több LNG-t importált Oroszországból, mint az Egyesült Államokból. 2024 első felében az IEEFA legfrissebb rendelkezésre álló adatai szerint az orosz LNG-import az EU-27-be irányuló LNG-import 21%-át teszi ki, szemben az amerikai LNG 46%-ával.¹⁴

Az európai országok LNG-importjának összetétele 2024 első felében (Forrás: Kpler, IEEFA)

¹³<https://ieefa.org/european-lng-tracker-september-2024-update#figure11>

¹⁴<https://ieefa.org/european-lng-tracker-september-2024-update#figure11>

Orosz olajimport Európába: Lengyelország esete

Lengyelország az a tagállam, amely a legnyíltabban támogatja az Európába irányuló orosz szénhidrogénimport megszüntetését. A 2024. szeptember elején azonban az adatok olyan gyakorlatot tártak fel, amely ellentétes a Varsóban és Brüsszelben egyaránt szorgalmazott energiapolitikával. A leleplezésekre azután került sor, miután Kijev megtiltotta a Lukoilnak, hogy Ukrajnán keresztül szállítson kőolajat, ami tiltakozást váltott ki Magyarországon és Szlovákiában.

Idén Csehország több mint tíz éve a legnagyobb arányban importált orosz olajat. Az idei év első felében az ország ellátásának 65%-át tette ki a Barátság kőolajvezetéken keresztül Csehországba importált orosz olaj - közölte a nemzeti kőolajszállító vállalat szóvivője. Ez a legmagasabb érték 2012 óta, és a tavalyi első félév 56%-ához képest. A helyzet miatt tüntetések kezdődtek a prágai Ipari és Kereskedelmi Minisztérium előtt. A cseh kormány azonban hangsúlyozta, hogy valójában a lengyel Orlen állami vállalat - amely az egyetlen két cseh olajfinomítót birtokolja - felelős az importért.

Lengyelországban azonban Orlen és a kormány határozottan kiállt az orosz energiaellátás megszakítása mellett, és Varsó többször bírálta azokat az országokat, amelyek nem tettek ilyen irányú lépéseket. A számadatok nyilvánosságra kerülését követően kiadott sajtóközleményében az Orlen hangsúlyozta, hogy a 2013-ban aláírt szerződés értelmében továbbra is importál orosz olajat a Cseh Köztársaságba.¹⁵

IV. Oroszország, az EU második legnagyobb gázszállítója

A Bruegel intézet az orosz LNG-importot is megvizsgálta, összehasonlítva azt az Oroszországon kívüli országokból származó LNG-importtal, miközben a csővezetéken keresztül történő behozatalt is figyelembe vette: **2024 áprilisa és júniusa között például az EU több gázt importált Oroszországból, mint az Egyesült Államokból.** Mint Ben McWilliams, az említett agytröszthöz kötődő kutató rámutat, "2024 második negyedévében az EU 12,8 milliárd köbméter földgázt importált Oroszországból, míg az Egyesült Államokból 12,2 milliárd köbmétert". Az orosz gázimport kétharmada - amely két év óta először haladta meg az Egyesült Államokból importált gáz mennyiségét - Ukrajnán és a Turkstream-en keresztül halad, a fennmaradó harmad pedig LNG formájában érkezik az európai kikötőkbe.¹⁶

Ezt Kadri Simson energiaügyi biztos is megerősítette 2024. szeptember 11-én, aki az energiaunió helyzetéről szóló új uniós jelentést ismertetve elmondta, hogy **Norvégia után Oroszország továbbra is az EU második legnagyobb gázszállítója.** Az IEEFA becslése szerint továbbá az uniós országok LNG-importra fordított kiadásai az előző évhez képest 41%-kal, 21 milliárd euróra csökkentek. 2024 első felében az uniós tagállamok mintegy 10,5 milliárd eurót fizettek az Egyesült Államokból származó LNG-ért, **3,5 milliárd eurót Oroszországból,** 2,1 milliárd eurót Katarból, 2,1 milliárd eurót Algériából, 870 millió eurót Nigériából, a többit pedig olyan országokból, mint Norvégia, Trinidad és Tobago és Egyiptom.

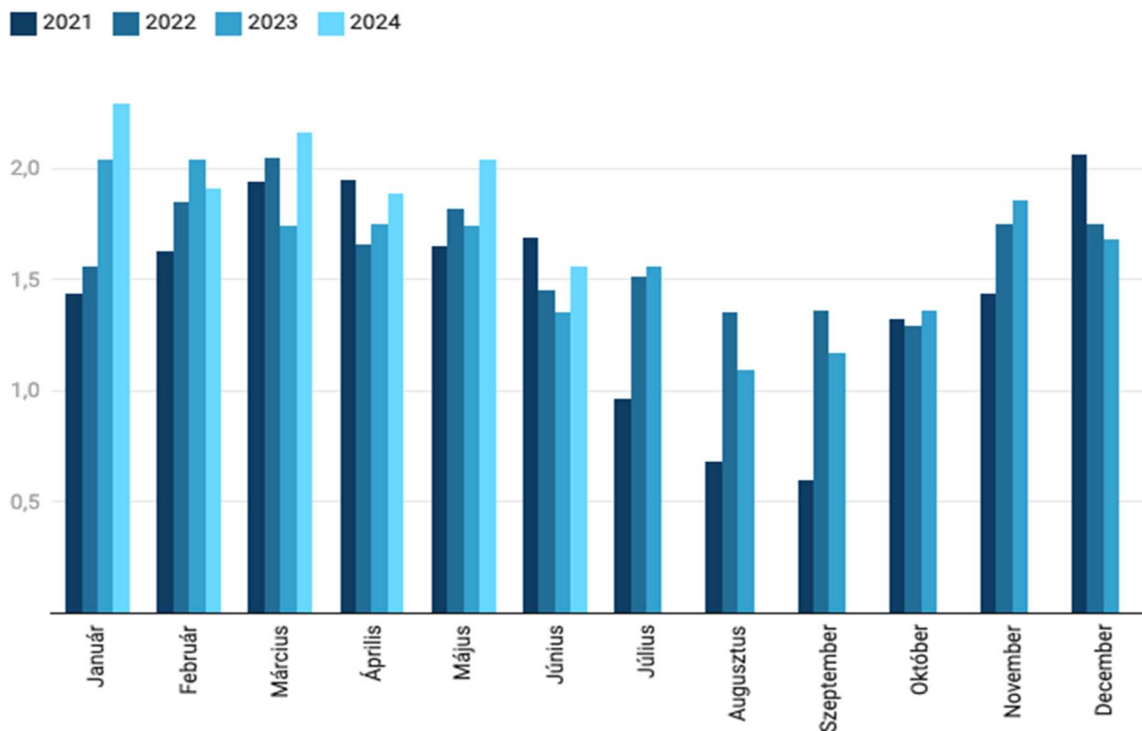
¹⁵<https://notesfrompoland.com/2023/09/13/polish-state-energy-firm-orklen-overseeing-czech-republics-highest-russian-oil-imports-since-2012/>

¹⁶A *Die Welt* című német napilap információi: <https://www.euractiv.fr/section/energie-climat/news/lue-a-importe-plus-de-gaz-russe-que-de-gaz-des-etats-unis-au-second-trimestre-2024/>

Valójában egyetlen tagállam sem hozott intézkedéseket az orosz LNG behozatalának korlátozására. Az Európai Parlament és a Tanács által 2024. április 11-én elfogadott rendelet azonban felhatalmazza a tagállamokat arra, hogy ilyen intézkedéseket hozzanak.¹⁷ Míg Magyarország és Szlovákia a gazdasági

semlegesség politikáját vallja, és nem mutatott hajlandóságot az orosz gázimport korlátozására, addig más nyugat-európai kormányok, amelyeket az Európai Bizottság energiapolitikájával inkább összhangban állónak neveztek, szintén nem tettek konkrét lépéseket az orosz gázimport csökkentése érdekében.

Az orosz LNG-behozatal Európába, 2021-2024 (havi behozatal milliárd köbméterben)

Source: IEEFA • Récupérer les données • Créé avec Datawrapper

¹⁷https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0282_EN.html

Következtetések és kilátások

- Az orosz-ukrán háború nem volt negatív hatással az orosz LNG európai importjára. Éppen ellenkezőleg, jelentősen emelkedett, különösen három olyan országnak köszönhetően, amelyeknek nem okoz gondot az Oroszországtól való függés: Franciaország, Spanyolország és Belgium, amelyek továbbra is tömegesen vásárolnak orosz LNG-t, hogy annak egy részét az európai piacra juttassák.
- Az orosz LNG-behozatal növekedése az Egyesült Államokból és Katarból származó LNG-behozatal csökkenése mellett történik, annak ellenére, hogy az európai energiamixben az orosz gáz túl magas részaránya jelentette fenyegetés alternatívájaként mutattak be az Egyesült Államokat és Katart.
- A tengerhez való hozzáféréssel nem rendelkező és az orosz gáztól függő országokat - nevezetesen Ausztriát, Szlovákiát és Magyarországot - arra ösztönzik, hogy találjanak alternatívát az orosz szállításokra, míg Franciaországot, Spanyolországot és Belgiumot az Európai Bizottság és az Európai Parlament nem bírálja ugyanilyen mértékben, ami kettős mérce alkalmazására utal, és megkérdőjelezi az EU energiapolitikájának koherenciáját.
- Az orosz gáz Ukrajnán keresztül történő tranzitjának esetleges leállítását az év végén végzetes lenne Szlovákia számára, amely kijelentette, hogy az EU-val egyetértésben kész arra, hogy az azerbajdzsáni gáz szállítását az ukrán útvonalon keresztül szorgalmazza. Szlovákia, Magyarországhoz, valamint a közép-kelet-európai és balkáni országokhoz hasonlóan mindig is arra törekedett, hogy diverzifikálja gázellátását. Ezért érdeklődnek a Déli Gázfolyosó iránt, amely az EU által támogatott projekt, és amely 2020-tól lehetővé teszi, hogy a Kaszpi-tenger térségéből származó gázt az európai piacra szállítsanak.
- Mindezen tényezőket figyelembe véve Oroszország fejleszti LNG-exportkapacitását. Moszkva minden bizonnyal az ázsiai piacot célozza meg, de egy terminál építése azon a területen, ahonnan korábban az Északi Áramlat 1 és 2 vezetékek indultak, azt mutatja, hogy Oroszország a jövőben is az európai piacot tartja szem előtt. Németország, amely Franciaországtól és Belgiumtól vásárol orosz gázt, az az uniós ország, amely 2022 óta a legtöbb LNG-terminál-kapacitást fejlesztette ki. Ezért lehetséges, hogy a gázkereskedelem, ezúttal LNG formájában, újraindul Oroszország és Németország között.
- A jelenlegi európai kontextusban a gáz iránti kereslet csökkenése és a gyenge gazdasági tevékenység jellemzi, de ez mégis az orosz LNG-behozatal növekedéséhez vezetett. Ha a növekvő tendenciák visszatérnek, az orosz LNG-nek még fontosabb szerepet kell játszania, különösen akkor, ha az amerikai kormányzat úgy dönt, hogy a klímaváltozás miatt moratóriumot rendel el az LNGexportterminálok építésére.
- A 2025 első félévére vonatkozó adatokból majd kiderül, hogy az orosz LNG európai kikötőkben történő átrakódásának jövő év márciusában életbe lépő tilalma milyen hatással lesz az EU és Oroszország közötti LNG-kereskedelemre. Félő, hogy létrejön egy orosz "szellemflotta", a szankciók kijátszására szolgáló módszer, amelyet Moszkva már most is alkalmaz az olajjal kapcsolatban.
- Az orosz cseppfolyósított földgáz Európába történő behozatalának közvetlen szankcionálása továbbra is egy lehetőség, de ehhez egy olyan vállalat érdekeit kellene támadni, mint a

TotalEnergies. Ezzel a lehetőséggel kapcsolatban kételyek merülhetnek fel, különösen azért, mert eddig a gázvezetékes import esetében sem a szankcionálás mellett döntöttek.

Összességében a gázzankciók bonyolultabb ügy, mint az olajszankciók. Az európai hálózatba kerülve már nem lehet tudni, honnan származik az importált

gáz, ellentétben a kőolajjal, amely nyomon követhető.